

Brynhilde Benkestok's Moder og Adelslægten „Skjolderbaand“.

Af O. v. Munthe af Morgenstjerne.

I nærværende Tidsskrifts 2. IV. 124—41 har Statsarkivar Thomle gjort den ælgamle norske Adelsæt Benkestok's Genealogi til Genstand for en indgaaende Undersøgelse, og i Tidsskriftets 3., IV. 151—58 (se ogsaa 219—20) paany beskæftiget sig med den, og da navnlig med Spørgsmaalet om, hvem Brynhilde Benkestok til Hananger, der blev gift med Hans Teiste til Bjelland, var en Datter af. Efter at have fastslaet, at hendes Fader var Laugmanden Tord Benkestok til Jordanger, oplyser Forfatteren endvidere, at hendes Morfader hed Jens Pedersøn, men han kan ikke henføre denne til nogen bestemt Slægt, idet der samtidig lever 2 af Navnet Jens Pedersøn, som hører til 2 forskellige smaa Adelslægter, begge med Hjemsted i Nordlandene, og begge Slægter, med hvilke Familien Benkestok kan have haft Forbindelser. Den ene af disse Slægter ejede Gaarden »Bro«, den anden Gaarden »Tjøtten«, og Hr. Thomle er mest tilbøjelig til at henføre Brynhildes Morfader til den sidste — til Trods for at »i Ahnetavler siges det, at Brynhilde Benkestoks Moder skulde høre til en liden norsk Adelslægt, der gives det underlige Navn »Skjolderbaand««. Da det i Adelslexikon'et for Familien »Skjolderbaand« gengivne Vaaben ikke kendes i denne Skikkelse andetstedsfra, henviser Hr. Thomle til det sikkert rigtige Forhold, at der her foreligger en misforstaaet Gengivelse af det Vaaben, som førtes »af den lille adelige Slægt, der ejede Gaarden Bro i Nordfjord, nemlig et Skjold, i hvis første Felt der var en halv Lillie fast paa Delingen og i andet Felt 2 over hinanden satte Stjerner, samt tversover Delingen og ovenpaa Lillien en Slags Knude eller knudeligende Figur, der muligen kunde tænkes at have givet Slægten det ejendommelige Navn Skjolderbaand..... Imidlertid er det vel endda et stort Spørgsmaal, om den ..... nævnte Jens Pedersøn har hørt til denne Slægt«.

Det maa nu vist alligevel anses som sikkert, at Jens Pedersøn virkelig har hørt til denne Slægt, og ikke til Slægten paa Tjøtten. Der foreligger nemlig en Hyldingsakt, dateret Oslo 26.

Januar 1582, i hvilken Ludvig Munk til Nørlund og menige Lensmænd, Adel og Laugmænd keese og hylde Hertug Christian (Chr. IV) at være Norges Konge efter hans Faders Død, og som i Texten og Underskrifterne med vedhængende Segl tæller 55 Personer¹). Iblandt disse finder man som Nr. 19 Navnet: **Jens Perssøn** til Bro, og det af ham benyttede Segl viser nøjagtigt det ovenfor beskrevne, Familien **Skjolderbaands** korrekt gengivne, Vaaben. Heraf følger, at der virkelig har levet en Jens Pederssøn af Familien paa Bro, som har ført et Vaaben, som stemmer med Familien Skjolderbaands rigtige Vaaben, og der kan vist derfor ikke være nogen Tvivl om, at de gamle Ahnetavlers Paastand om, at Brynhilde Benkestoks Moder »skulde høre til en liden norsk Adelslægt, der gives det underlige Navn »Skjolderbaand«, maa anses for rigtig. Dertil kommer, at det slet ikke har Sandsynligheden for sig, at Jens Perssøn skulde være identisk med **Jens Perssøn** paa Tjøtten. Ifølge den af Hr. Thomle opstillede Stamtavle over Slægten paa Tjøtten havde Jens en Helbroder **Hans**, der efterlod sig 2 Frillesønner, og en Helsøster, **Hustru Dorethe**, samt en Halvbroder **Niels** og en Halvsøster **Elisabeth**. Efter Hustru Dorethes Død blev ved en Herredagsdom af 1599 Arven efter hende tildelt Halvbroderen Niels's 3 Døtre fremfor Helbroderen Hans's Frillesønner, medens **Jens** eller Børn af ham slet ikke omtales, og Hr. Thomle gør derfor med Rette opmærksom paa, at det da synes utvivlsomt, at Hans og Jens begge tidligere er døde uden at efterlade sig ægte Afkom. Brynhildes Moder kan saaledes næppe have været en Datter af Jens. Der kendes i det hele intel til, hvorvidt Jens har efterladt sig Børn. Hans Hustru hed **Hustru Maritte** (Margrethe), og hun havde først været gift med **Fin Hansen** (Rostvig). I dette Ægteskab vides der at have været 4 (muligvis 5) Børn, men der omtales ikke nogetsteds Børn af hendes 2det Ægteskab, med Jens Perssøn. Iøvrigt er han en ret ukendt Person og omtales intetsteds i de her bevarede offentlige Dokumenter. Han nævnes kun lejlighedsvis, 2 Gange, i Absalon Pedersøns Kapitelsbog og den ene Gang kun i Anledning af Steddatteren, **Kirstine Finsdatters** Bryllup, idet Absalon Pedersøn til nærmere Oplysning om hendes Moder kun fortæller, at dennes »sidste Mand hedder Jens Perssøn til Tjøtten, **Per Amundsens Søn** paa Andenæs«²). Da Absalon Pedersøn ikke plejer at føje orienterende Bemærkninger til Oplysning om Personer, der er kendte af Samtiden, fremgaar det formentlig ogsaa heraf, at han

¹) Registrant Nr. 10 pag. 104: Hyldinger Nr. 37.

²) Norske Magasin I S. 278 og 285.

ikke hører til de kendte Personer, — han er rimeligvis død i en yngre Alder. —

Samtidig med disse 2 Jens Perssøn'er og i samme Egn af Norge har der levet en 3die J e n s P e d e r s ø n, som var ret kendt af Samtiden. Han var Laugmand i Steig (Stegen i Nordlandene) og omtales jævnlig i Cancelliets aabne Breve, hvorfor han let kan forvexles med Jens Pedersøn til Bro. Han var ikke af Adel, men dog en fremtrædende Mand —, han var saaledes i 1565 Fadder til J ø r g e n D a a's Søn H e r l u f¹⁾. Han synes at have været en haard Herre; i 1570 lod han Jens Sriver Foged hænge, fordi denne havde udgivet falsk Mønt, og i 1572 blev han afsat fra sit Embede og 3 Aar efter henrettet for udvist Tyranni²⁾.

Brynhilde Benkestoks formentlige Morfader, J e n s P e d e r s ø n til Bro, af Slægten S k j o l d e r b a a n d, var derimod en paa sin Tid særdeles anset og benyttet Mand. Han omtales jævnlig i Tiden mellem 1560 og 1580, og maa ved dette Tidsrums Begyndelse have været en moden Mand, uden Tvivl mindst op i Trediverne, en Alder, der stemmer med, at han var Bedstefader til Brynhilde, der efter Hr. Thomles Beregning maa være født omkring 1580'erne, næppe tidligere. Han kaldes »os elskelige Jens Perssøn til Bro, vor Mand og Tjener«, et Udtryk, der viser, at han var af Adel. Hvem hans Fader var, vides ikke; hans Moder hed H u s t r u S i r e d t (S i g r i d D a l e s d a t t e r), og hun var gift først med Jens Pedersens Fader, senere med T r u n d I v e r s ø n, efter hvem hun i hvert Fald den 6. Marts 1560 var Enke. Hun havde været forlenet med Gaardene Borde og Sel³⁾. Jens Perssøn blev adskillige Gange beordret af Cancelliet til at sidde i Domstole og Undersøgelseskommissioner⁴⁾, og i den nordiske Syvaarskrig 1563—70 tog han aktiv Del til Søs. Han afsejlede fra Bergen vist i Juli 1564 til København — han var i al Fald her i August som Chef for et af Skibene — muligvis »Svanen«, hvis Chef dog kaldes Anders Perssøn⁵⁾. I København, fortæller Absalon Pedersøn, var denne sammen med ham og Præsten, Hr. Erik, fra det svenske Orlogsskib »Makeløs«, der som bekendt blev skudt i Brand, og Hr. Erik berettede om denne Tragedie. 24. September s. A. afsejlede Jens Perssøn fra København, men maatte vente i flere Uger i Helsingør paa Medbør. I Marts 1566 træffe vi ham i Bergen, hvor han og en Del andre Adelsmænd var forsamlede for efter Kongens Befaling at raadslaa om vigtige Ting,

¹⁾ smstds. I S. 289.

²⁾ smstds. S. 409, 454, 504 ff., 564.

³⁾ Norske Rigsregistrarer I S. 281.

⁴⁾ smstds. I S. 471, 472, 475.

⁵⁾ Garde: Den danske og norske Sømagt I S. 56.

naturligvis først og fremmest om Krigens Førelse¹⁾). Det blev bestemt, at der skulde nedsendes en Flaade fra Bergen til Kjøbenhavn, og ved Lensmanden paa Bergenhus, Erik Rosenkrantz's, kraftige Arbejde blev den ogsaa gjort sejlklar og bemandet med Nordmænd og Tyskere, af hvilke der jo var mange dengang i Bergen. Flaaden stilledes under Overkommando af Erik Munk og Jens Pedersøn og afsejlede til Kjøbenhavn. Men allerede i 1567 var der saa aabenlys Uenighed imellem de 2 Chefer, saa Kongen den 28. Mai maatte tilskrive den øverstbefalende over Fodfolket, Frants Brockenhuus, at da de »ikke kunne med deres Bestilling komme overens« skal han »tilskikke forbemeldte Erik Munk at være en Hovedsmand over alt forbemeldte Folk . . . og at Jens Pedersøn sig dermed intet befatter«²⁾). Derefter hører vi intet mere om hans Deltagelse i Krigen. Hans Forhold under denne maa dog sikkert have været godt, thi allerede 18. Juni 1565 havde han faaet Forleningsbrev paa »Vor og Norges Kronens Gods Frodejord (∴ Frafjord), som Holger Bagge sidst udi Væрге havde . . . og give os til vort Slot Bergenhuus sliq Afgift etc.«³⁾). Han maatte dog senere af med Godset igen, hvormed det forholdt sig saaledes: Frodefjord havde tidligere været lagt til Underhold for Superintendenten i Stavanger Stift, men da dette Embede i nogle Aar havde været ledigt, havde Jens Pedersøn faaet Gaarden i Forlening. Men i 1571 blev Embedet besat igen, og Kongen tilskrev ham da, den 29. Juli, at »Du ubehindret lader forbemeldte Superintendent følge forbemeldte Gaard med Huse og alt andet« til Nydelse for denne og hans Efterkommere i Embedet⁴⁾). — Den 21. August 1570 blev han »for Troskab og villig Tjeneste, han os og Riget hidtil gjort og bevist haver« forlenet med en Del Kronen tilhørende Gaarde og Jordparter i Ryfylke, Sørby, m. fl. frit og uden Afgift⁵⁾, og 28. Juni 1579 fik han endvidere Forleningsbrev paa en Gaard, liggende paa Jæderen, kaldet Obrestad, med Rente, Fiskeri og rette Tilliggende, kvit og frit⁶⁾).

Jens Perssøn har vel hverken været i Besiddelse af blidere Sind eller større Uegennyttighed end Flertallet af Datidens Herremænd. I al Fald er følgende Missive, som Cancelliet den 4. September 1580 tilstillede Lensmanden paa Bergenhus, Hans Lindenov, temlig talende: »Eftersom vi naadigst haver forlent en af Adel ved Navn Jens Pedersøn noget vort og Kronens Gods der

¹⁾ Norske Magazin I S. 272, 273, 300.

²⁾ Norske Rigsregistrarer I S. 554.

³⁾ Register over alle Lande. Fol. 559.

⁴⁾ Norske Rigsregistrarer I S. 687.

⁵⁾ smstds. I S. 663.

⁶⁾ smstds. II S. 346.

udi Lenet, hvilket Gods skal ligge ud imod Søkanten, som mest Vrag falder, og vi forfare, at han og dermed sig vil tilholde hvis Vrag, som strander paa samme Gods, da bede vi Dig og ville, at Du nu strax indfordrer af hannem, hvis Vrag Du kan bespørge, der er indkommet og han til sig annammet haver, siden Du fik vort Slot og Len Bergenhuus udi Befaling, og dersom han vægrer sig herudi inden forbemeldte Vrag at levere fra sig, at Du da annammer des under Slottet alt hvis Gods, som han af os medforlent er¹⁾. Det ser ud, som om Jens Perssøn ikke godvillig har villet falde tilføje, og som om Hans Lindenov derefter har fulgt Kongens Befaling og frataget ham hans Len, thi anderledes kan det vel næppe forstaas, naar Jens Pedersøn atter den 26. Juni 1581 faar Forleningsbrev »paa 2 Kronens Gaarde, Bro og Obrestad (hans tidligere Forleninger), som Kosmus Arildsøn, Laugmand udi Stavanger, nu nogen Tid udi Væрге og Forlening havt haver, kvit og frit«²⁾.

Efter 1581 finde vi ikke Jens Perssøn nævnt mere, og hans ovenfor omtalte Medunderskrift og Segl paa Hyldingen af 1582 er det sidste, vi har kunnet finde om ham — som formodentlig snart efter er død — og om Slægten »S k j o l d e r b a a n d«, en Slægt, som altsaa virkelig har existeret.

---

¹⁾ smstds. II S. 292.

²⁾ smstds. II S. 412.
